

*Хемчян І.І.,
зав. відділу Державної науково-педагогічної
бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського*

Науково-методичне забезпечення інноваційного розвитку інформаційної діяльності спеціальних педагогічних бібліотек обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти

В умовах швидких соціально-економічних змін в Україні якісна освіта стає головним чинником становлення будь-якої особистості. Рік у рік зростає попит на всі види освітніх послуг, особливої актуальності набуває поняття «рівний доступ до якісної освіти».

Тому одним із пріоритетів державної політики в розвитку освіти є рівний доступ до якісної освіти, який забезпечується дошкільною, загально-середньою, позашкільною, професійного, вищою та післядипломною освітою.

За сучасних умов післядипломна освіта є найбільш гнучкою складовою процесу фахового зростання людини, яка безпосередньо обслуговує швидкоплинні зміни, що відбуваються у системі виробництва і громадського устрою.

Проблеми підготовки спеціалістів, підвищення їхньої кваліфікації та перепідготовки нині в усіх розвинутих країнах світу визначаються, як пріоритетні, що безпосередньо пов'язані з економічним і культурним розвитком, соціальною стабільністю будь-якої держави. Саме ефективне функціонування відповідної системи забезпечує в суспільстві високу планку професіоналізму, сприяє гармонійному поєднанню суспільних і особистісних інтересів. Надання державою кожній людині реальних можливостей підвищити свій професійний рівень, привести його у відповідності до вимог, що в умовах ринкової

економіки швидко змінюється, у разі потреби засвоїти нові спеціальності є важливою складовою і гарантом демократичного суспільства.

В Україні реалізація поставлених завдань в значній мірі покладена на заклади післядипломної педагогічної освіти. Сьогодні система післядипломної педагогічної освіти складається з ОППО.

На виконання Указів Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» (2005 р.) та «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні» (2008 р.), а також у межах реалізації спільного зі Світовим банком проекту «Рівний доступ до якісної освіти в Україні».

Міністерство освіти передбачає ряд заходів щодо модернізації навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти. Ректори ОППО розробляють плани розвитку ввірених їм закладів, визначають стратегічні завдання що до удосконалення системи післядипломної «педагогічної» освіти на наступні роки. Тому дуже важливо на сьогодні, щоб у ці перспективні плани було включено заходи по реформуванню бібліотек ОППО, які на сьогодні займають важливу роль у інформаційному забезпеченні навчальної, науково-педагогічної та науково-дослідної діяльності ППО.

Діяльність бібліотеки ОППО є об'єктом пильної уваги Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського (ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) як координаційного, науково-дослідного і науково-методичного центру бібліотек освітянської мережі МОН України та НАК України. Пріоритети і перспективи інноваційної діяльності бібліотек ОППО ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського пов'язує з необхідністю подальшого розвитку у галузі інформаційних технологій і комунікацій, просуванні

корпоративних технологій, створенні та використанні інформаційних ресурсів.

Починаючи з 2000 року Бібліотека досліджує тенденції розвитку бібліотек ОППО. Ця робота виконувалась у межах двох НДР «Створення, становлення і розвиток освітянських бібліотек України (X–XX ст.)» та «Теоретичні засади формування всеукраїнського інформаційного ресурсу з питань психолого-педагогічної науки і освіти на базі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» (наук. керівник – П. І. Рогова, канд. іст. наук). Результатом дослідження стали два інформаційно-аналітичних огляди «Діяльність обласних (міських) інститутів післядипломної педагогічної освіти у 2000–2004 рр.» та діяльність бібліотек обласних (міських).

У кожному з оглядів висвітлені здобутки і проблемні питання функціонування бібліотек ОППО у певний період у контексті основних напрямів (формування інформаційного ресурсу, інформаційно-бібліографічне обслуговування, науково-методична діяльність, кадрове забезпечення). Проведена наукова робота дозволила визначити слабкі ланки у роботі цих книгозбірень, окреслити шляхи подолання проблем, які заважають бібліотекам зайняти чільне місце у вітчизняному і світовому інформаційному просторі.

Наукова та соціальна значимість даних НДР полягає також у тому, що завдяки ним стало можливим окреслити основні складові майбутніх інноваційних процесів у даних книгозбірнях, виявити інноваційні зміни, які повинні відбуватися у діяльності спеціальних педагогічних бібліотеках ОППО на сучасному етапі, дослідити закономірності формування бібліотечно-інформаційних технологій, окреслити пріоритетні напрями подальшого розвитку з метою прискорення їхньої трансформації у сучасні бібліотечно-інформаційні центри.

Останнє дослідження якісного рівня роботи бібліотеки ОШПО, аналіз функцій і виконуваних нею завдань засвідчує, що прерогативою бібліотек стає збільшення інформаційних можливостей, розширення кола інформаційних послуг, спрямованих на забезпечення потреб користувачів.

У бібліотечно-інформаційній системі зростає кількість бібліотек, оснащених комп'ютерною технікою, значним асортиментом інформаційних ресурсів і послуг, що робить бібліотеку привабливою для користувачів.

Для більшості бібліотек стає характерним створення ЕК, картотек праць співробітників установи, бібліографічних, реферативних і повнотекстових БД.

У майбутньому типовим явищем у бібліотечній праці стануть анотування та реферування, залучення фахівців до науково-дослідної роботи з питань книгознавства і бібліотекознавства, інформаційного супроводу наукових досліджень.

Виходячи з цих завдань, подальше науково-методичне забезпечення інноваційного розвитку даних бібліотек ДНПБ України ім. В.О.Сухомлинського полягає у:

- сприянні розвитку інноваційного клімату через підтримку інноваційної діяльності бібліотек; надання бібліотекам статусу бібліотечно-інформаційних центрів, включення їх до державних програм і проектів, здійснення наукових досліджень, удосконалення соціальної бази інноваційних процесів, стимулювання праці і творчої активності, міжбібліотечного співробітництва;

- подальшому напрацюванні методичних і організаційно-технологічних засад діяльності сучасної бібліотеки, застосування

новітніх автоматизованих технологій засобів обліку, обробки та упорядкування інформації;

– розробці економічних і правових аспектів інноваційної діяльності, оцінки ефективності бібліотечних нововведень, витрат і ціноутворення в інноваційній діяльності, системи статистичних показників розвитку; удосконаленні і впровадженні нових прийомів і методів організації інформаційного середовища, його вивченні, формування банку ідей, розширення кола учасників інноваційного процесу на регіональному, галузевому і міжнародних рівнях;

– створення інноваційних центрів на базі великих бібліотек, сприянні розвитку їхнього інноваційного потенціалу для задоволення потреб бібліотек у наукових і матеріальних розробках щодо застосування нових засобів пошуку, обробки, перетворення та надання інформації, розширення асортименту бібліотечно-інформаційних продуктів і послуг.

Визначаючи перспективи подальшого розвитку бібліотек, варто звернути увагу на ряд нереалізованих можливостей, зокрема, необхідності подолання міжбібліотечних розрізненості, що не дозволяє користувачам мати чітке уявлення про сучасні ресурси бібліотек, а бібліотекам кооперуватися у їх формуванні та використанні.

Нагальним є і потреба у посиленні співпраці з питань формування електронних інформаційних масивів та забезпечення доступу до них. Вирішення цієї проблеми полягає у створенні зведеного каталогу з відомостями про реальні і віртуальні інформаційні ресурси бібліотек.

Робота над створенням корпоративних БД вимагає прийняття уніфікованих рішень, «гри.» за спільними правилами, які передбачатимуть обов'язкові положення, як для користувачів бібліотек, так і для тих, хто створює корпоративні ресурси.

Сьогодні бібліотека повинна опікуватися однаковою мірою проблемами обслуговування, як фізичних, так і віртуальних користувачів, спрямовуючи весь спектр бібліотечно-інформаційних послуг на пошук, подання і доставку документів, зокрема й шляхом організації служби електронної доставки документів.

Інтегрування бібліотек у єдиний інформаційний простір вимагає зміцнення професійних контактів, обізнаності зі станом справ, позитивними і негативними моментами як корпоративної співпраці, так і праці бібліотечної спільноти в цілому.

Дієвим засобом цієї роботи має стати моніторинг динаміки змін у сфері інформаційного забезпечення освітян, оперативне узагальнення та оприлюднення нововведень в бібліотечно-інформаційній сфері мережі освітянських бібліотек МОН України та АПН України.

Це суттєво підвищує фахові вимоги до бібліотечного працівника, який повинен вміти оцінити інформаційні і пошукові можливості інформаційних масивів, виявити релевантні запитами користувачів ресурси.

Розвиток бібліотечно-інформаційної системи мережі освітянських бібліотек, динамічний і кардинальний характер змін, які відбуваються в ній потребують нагальної розробки нових організаційних, технологічних рішень та їх обов'язкового юридичного закріплення.

Зокрема, існує потреба у ряді організаційно-методичних, нормативних та інструктивних документів, які забезпечують функціонування принципово нової бібліотеки в нових економічних і технологічних умовах (оновленого положення про бібліотеку ОШО, норми праці, типові послуги, кваліфікаційні характеристики, тощо).

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як головний науково-методичний та координаційний центр мережі освітянських бібліотек

МОН України та АПН України вбачає характерними ознаками науково-методичного забезпечення інноваційного розвитку бібліотек ОППО є актуалізація та адресність проблем, що планується до розв'язання, практичне спрямованість досліджень, прийняття організаційно-методичних рішень, що дозволяють упроваджувати отриманні позитивні результати в практику роботи інших бібліотек.

Структурно функціональні зміни, які відбуваються в інститутах ОППО, аналіз звернень до методичного центру ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського працівників бібліотек засвідчує, що сьогодні нагальною потребою є вирішення питання що до інтегрування і координування галузевих бібліотечних інформаційних ресурсів мережі освітянських бібліотек. Тому перед ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського стоїть завдання подальшого розвитку функції управлінського консультування, нормативно-правового забезпечення діяльності бібліотек у нових соціально-економічних умовах, подальшого розвитку системи методичних посібників, які більшість працівників освітянських бібліотек визначаються як одна з найефективніших форм методичного впливу.

ДНПБ України ім. В.О.Сухомлинського зазначає що перспективним напрямом з методичного забезпечення бібліотек ОППО є приведення їх діяльності у відповідності до нових вимог, функцій і завдань. З цією метою науковцями ДНПБ України ім. В.О.Сухомлинського спільно з фахівцями вище означених бібліотек буде розроблено сучасну модель бібліотечно-інформаційного центру ОППО. А також розроблено і затверджено на БІР при Президії АПН України «Положення про інформаційно-бібліотечну раду ОППО яка опікуватиметься діяльністю бібліотеки, сприятиме вдосконаленню всіх напрямів її діяльності, зокрема у здійсненні комплексу робіт із формування та використання

документних ресурсів, надання організаційної та практичної допомоги з їх збереження , сприяння у координації наукової і інформаційної роботи, тощо.

Висновки

1. Упровадження інновацій в практику роботи бібліотек, інформування їх про теоретичні та практичні інноваційні розробки у бібліотечно-інформаційній галузі передбачає постійний зв'язок з діяльністю ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, участь у нових проектах та програмах Бібліотеки, посилення її методичних функцій.

2. Перехід бібліотек на інноваційний шлях розвитку потребує посилення координаційної ролі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, удосконаленні діяльності бібліотечно-інформаційної системи, покращення матеріально-технічних та кадрового забезпечення функціонування бібліотечно-інформаційного підрозділу.

3. Інновації, які започатковуються у бібліотеках, повинні отримати оперативне узагальнення та оприлюднення в бібліотечно-інформаційній галузі системи, регіону, країни тощо.